

Fredrik Franson. Weltbürger und Missionsstrategie
Hans Ulrich Reifler
Forlaget VTR 2021
347 sider

Anmeldtd af Kurt E Larsen

Hans Ulrich Reifler er schweizer, født 1949 og har i 15 år virket som missionær i den tyske Alliancemission i Latinamerika, og i årene 1997-2014 underviste han i missions-teologi på St. Chrischona. I 2018 disputerede han på Evangelisch Theologischen Fakulteit i Leuven, Belgien, på en afhandling om Fredrik Franson.

For mange er svensk-amerikaneren Fredrik Franson (1852-1908) nok ikke længere et kendt navn, men i en generation udfoldede han en helt imponerende virksomhed i store dele af verden. Han prædikede til omvendelse og opfordrede de nye troende til at holde sammen og blev således åndelig bagmand bag en hel række tværkirkelige kirkesamfund, som stadig lever og trives: Det norske Missionsforbund, Fria Missionsförbundet i Finland, Evangelical Free Church i USA osv. Han kaldte desuden med stor succes lægfolk til en fuldtidstjeneste i mission i lyset af sin dispensationalistiske forventning om Jesu snare genkomst. Han stod bag korte, intense bibel- og missionskurser, gennem hvilke hundredvis af mænd og kvinder rejste ud i tjeneste som missionærer, fx som trosmissionærer i Kina. Han nåede også at starte en lang række alliance-missionsselskaber, hvoraf mange stadig trives. Personligt var han udvandret med sine forældre til USA som teenager og blev som helt ung ansat i Moodys tværkirkelige missionsarbejde, hvis vækkelsesmetoder med 'eftermøder' osv han i høj grad var med til at introducere og udbrede globalt. Han gennemførte en stor rejsevirksomhed og opbyggede et imponerende globalt netværk inden for tværkirkelige vækkelses- og missionskredse, gennem Evangelisk Alliance, Holiness-bevægelse, den internationale søndagsskolebevægelse og 'trosmissionerne'. I bogen regnes han som baggrundsfigur for så vigtige nuværende institutioner som Ansgar Teologiske Høgskole i Kristianssand og Trinity Evangelical Divinity School, Deerfield, Ill. I hjemlandet Sverige satte han dybe spor (Helgelsesförbundet og Skandinavisk Alliancemission). Om Norge er det blevet sagt, at 'en ny tid kom til Norge med Franson'. Han var i Norge første gang 1883-1884, og stod bag dannelsen af Misjonsforbundet i 1884 og Den Norske Kinamisjon i 1889 og holdt som den første bibel- og evangelistkurser i Norge. Her var der også åbnet for kvinder, hvilket var et andet nybrud fra hans side. I Tyskland blev han initiativtager til en række allianceprægede menighedsdannelser og missionsselskaber, som udgør bogens forfatters baggrund. Franson må i øvrigt have været en sprogbeğavelse, for han prædikede på tysk – efter at have lært sig sproget på en måned i et dansk fængsel! Her var han havnet på grund af en anklage for

kvaksalveri og han blev udvist af Danmark og kom aldrig mere tilbage hertil. Men selv i Danmark satte hans kortvarige ophold i 1884-1885 dog også spor i form af Det danske Missionsforbund, der i dag udgør en ikke stor, men klar evangelikal stemme i den danske frikirkeverden.

Reiflers bog om Franson er ikke biografisk, selvom kapitel 2 giver et overblik over hans liv og virke. Afhandlingen er primært missionsteologisk, idet kapitel 3 gennemgår Fransons særlige eskatologiske profil og dennes betydning for hans missionsteologi. Kapitel 4 gennemgår den missionsmetodik, som voksede ud af hans erfaringer med missionsarbejde i forskellige religiøse og kulturelle sammenhænge i de forbløffende mange dele af verden, som Franson nåede at arbejde i. Kapitel 5 gennemgår hvad de forskellige internationale kristne netværk, som voksede frem i Fransons tid, betød for hans missionspraksis og missionsarbejde. Endelig overvejes arven fra Franson kritisk i kapitel 6, hvor det diskuteres hvad der fra Fransons liv og tænkning kan bruges positivt som inspiration i dag, og hvor arven ikke længere kan bruges. Bogen undersøger således, hvordan hans særlige eskatologi, hans særlige amerikanske vækkelsesmetoder og hans internationale netværk har præget hans missionsforståelse.

Der er tale om et meget relevant projekt, alene i kraft af Fransons faktiske missionshistoriske betydning. Franson var en ulærd lægmand og praktiker, men i betragtning af hans langvarige virkningshistorie i mange lande, er det værdifuldt, at Reifler har taget den opgave op at analysere den teologi, der lå bag. Ud af Fransons skrifter og artikler har Reifler uddraget de missionsprincipper, som Franson hen ad vejen udviklede som sine metoder. Der ligger altid en teologi bag en prædikant og missionsleder – en bevidst eller mindre bevidst teologi, en gennemtænkt eller måske en mindre gennemtænkt teologi, men teologi er der selv hos de mindst 'teologiske'! Ikke mindst de mange, der står i 'allianceprægede' menigheder og missionsarbejder i kølvandet efter Franson, har gavn af at kende og evaluere deres egen arv – også for bedre at kunne forholde sig kritisk-evaluerende til den.

Af svagheder ved bogen kan nævnes, at mens der ofte gives gode historiske redegørelser for baggrunden for diverse holdninger i Fransons miljøer, savnes det andre gange. Hvorfor stoppede Franson fx selv med at praktisere helbredelse efter sin fængselsdom i Danmark? Og hvorfor fortsatte andre i hans miljø med at gøre det? Det ville man gerne vide mere om. Forfatteren er forholdsvis kritisk overfor Fransons vægt på de sidste tider og emnet drøftes grundigt, mens der ikke på samme måde stilles kritiske spørgsmålstejn ved selve den kongregationalistiske og allianceprægede kirkeforståelse.

Det er også en svaghed, at forfatteren særligt bygger på tysk litteratur, og ikke i særlig grad har konsulteret nyere skandinavisk litteratur – han har dog konsulteret noget af den ældre og mere ukritiske. Fra dansk side burde han have læst Elith Olesen: *De frigjorte og Trællefølket. Amerikansk-engelsk indflydelse på dansk kirkeliv omkring år 1900*, 1995. Her bliver Franson gjort til genstand for en detaljeret vurdering, og på en ret afbalanceret måde, idet vinklen er, at Franson voldte splittelse i de eksisterende vækkelseskredse. Det er en synsvinkel, der tilsyneladende falder helt uden

for forfatterens horisont, idet Reifler ret ukritisk nævner alle de nye menigheder og missionsarbejder, Franson faktisk nåede at få etableret, uden at diskutere alternativer. Olesen har også gennemgået akterne fra Fransons danske retssag, så her ville Reifler kunne have fundet det svar, han selv efterlyser på side 324.

Man bliver gennem læsning af bogen meget klogere på holdningerne i de mange tværkirkelige bevægelser, som Franson var med til at introducere i Norden, Tyskland og globalt. Disse bevægelser har altid været store i bredden, men de har ikke sat sig tilsvarende spor i missionstænkningen og heller ikke været genstand for særlig stor kirke- og missionshistorisk interesse. Den mangel bidrager Reifler til at afhjælpe. Han sætter også på spændende måde Franson i forbindelse med datidens samfundsudvikling, europæisk og globalt, for Fransons globale virke kunne næppe være forekommet tidligere, hvor man ikke havde det moderne samfunds rejse- og mediemuligheder.

Nogle sidste interessante afsnit (6.3 og 6.4) trækker linjerne frem til nutiden, så det præsenteres, hvordan de af Franson inspirerede eller grundlagte menigheder og missionselskaber har klaret sig til nutiden og udviklet sig undervejs. De fleste har overlevet med den grundlæggende evangelikale teologi intakt. Dog er det interessant at se, hvordan de europæiske arvtagere har lagt Fransons særlige eskatologi bag sig, mens denne stadig fastholdes i USA, bl.a. gennem Evangelical Free Church. Dette forhold kunne naturligvis være udfoldet mere, men det vil nok kræve et nyt projekt.

Reifler har leveret et grundigt, meget veldisponeret arbejde, der giver et godt indblik i en vigtig side af moderne europæisk missionshistorie.